

ION GHICA (12 august 1816 - 22 aprilie 1897)

Tudor Vianu menționează în „Arta prozatorilor români”, vol. I, că „Locul pe care Ion Ghica îl cucerește în literatura estetică (...) cu titluri atât de sigure este caracterizat prin îndepărtarea oricărui motiv romantic, pentru a nu reține decât elementul neamestecat al amintirii.

În «Scrisorile» (1879 - 1886) sale către Vasile Alecsandri, Ion Ghica nu dorește decât să-și amintească, să fie memorialist. Resortul său psihologic este plăcerea amintirii: «Cât îmi place în orele mele de izolare», scrie el, «să-mi aduc aminte de unii din oamenii cu care am trăit alături, pe care i-am văzut luptând cu abnegațiune și curaj pentru redobândirea drepturilor țării și pentru libertate!». Nevoia de a depune mărturie întru slava marilor figuri ale trecutului, care se aude în această declarație ca un sunet în acompaniament, rămâne neîncetat sub cenzura respectului strict pentru adevăr: «Țin mult, dar foarte mult, a nu-ți spune decât ceea ce a fost și așa cum a fost...». Pentru a obține o depoziție nefalsificată, autorul știe că trebuie să asculte de legea memoriei, care nu produce adevărat decât atunci când produce fără constrângere: «Dacă voiești să-ți scriu câteodată, nu-mi cere te rog șir de vorbă, căci nu sunt în stare a-mi restrânge suvenirile și a le clasa pe date, ci lasă-mă să fac cum pot și cum îmi vine».

În secolul al XIX-lea, elementul memorialistic este larg reprezentat în operele multor scriitori, cum ar fi Costache Negruzzi, Nicolae Filimon ori Ion Ghica. În felul acesta, primul realism românesc este memorialistic.

Iată-l pe Ion Ghica scriind conform fluxului memoriei cu o jumătate de secol înaintea lui Marcel Proust, în literatura franceză, și a lui Camil Petrescu ori a Hortensiei Papadat-Bengescu, în literatura română. Descendent de domni, familia lor dând Principatelor Române nu mai puțin de nouă domnitori, Ion Ghica, născut la 12 august 1816 în București, este fiul banului Dimitrie, zis Tache Ghica, și al Mariei Câmpineanu. Erau înrudiți și cu Dudeștii, și cu Văcăreștii, văduva poetului Alecu Văcărescu, Elena Dudescu, fiind o soră a bunicii sale, Maria. De altfel, Dimitrie Ghica, tatăl bunicului său Scarlat, era însurat cu Maria Barbu Văcărescu. Scriitorul își amintea de marele ban Tudorache Văcărescu, un fel de Harpagon valah care dădea bani cu camătă rudelor și examina galben cu galben spre a se asigura de integritatea zimților și exactitatea greutății. Aflăm toate aceste amănunte din „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” de George Călinescu. Și tot din aceeași sursă știm că Ion a avut mulți frați, doar trei dintre ei viabili (Pantazi, Temistocle, mort și el tânăr, și Maria). Își petreceau copilăria la moșia părintească, pe unde se învârtea vestitul haiduc Tunsu. Iancu Jianu era prieten al casei. Cu el se făceau vânători homerice, împușcându-se câte o

căruță de lupi, vulpi și iepuri.

După ce a început învățătura, Ion Ghica a fost coleg cu Grigore Alexandrescu în clasa lui Vaillant și l-a cunoscut pe Bălcescu la „Sf. Sava”, unde-l pomenește o matricolă din 1832. În 1835 se găsea la Paris, unde l-a cunoscut pe Vasile Alecsandri. Și-a dat bacalaureatul la Sorbona la 11 ianuarie 1836. Apoi a urmat Școala Centrală de Arte și Manufacturi și Școala de mine, ieșind inginer în 1841. A fost profesor de matematică, geologie și mineralogie, apoi de economie politică la Academia Mihăileană din Iași. A întemeiat, împreună cu Nicolae Bălcescu și Christian Tell, Societatea revoluționară secretă „Frăția”(1843), a fost redactor și colaborator la revista „Propășirea” (1844) și președinte al Societății Studenților Români din Paris (între 1846 și 1848), aflată sub patronajul poetului Lamartine.

În 1846 era la Paris, în rue Tronchet (făcuse „le tour du monde”: de la Londra fusese în Italia, iar de aici în Franța), în 1847 se întorcea spre a se însura cu Sașa, fiica generalului N. Mavros, grec rus, arheolog amator și proprietar al moșiei Ciomegile din județul Buzău, funcționar superior al împărăției, motiv din partea violentului Eliade de a arunca asupra lui Ghica tenebroase suspiciuni. Mama Sașei era Sevastița Șuțu. Ghica voia să profite de numele său la modă și să fie ales deputat de Dâmbovița. „Que veux-tu - mărturisea el lui Alexandru Golescu - je suis ambitieux”.

Bibescu s-a opus, socotindu-l rusofob pe ginerele marelui funcționar rus. Situația dezvăluie toată fina țesătură de nesinceritate a societății românești a secolului al XIX-lea. Încă nu se știa ce vor aduce secolele următoare... La 1848 căzușii l-au trimis pe Ghica agent la Constantinopol. În acel an Sașa a dat naștere lui Dimitrie. Pe parcurs, Dumnezeu i-a mulțumit cu mulți copii: Maria, Scarlat, Nicolae și Alexandru. Pentru a se instrui, fiecare copil era trimis la Paris. I-a căsătorit foarte bine, înzestrându-i cu moșii, bani și odoare, el căpătând relații prin familiile cu care se înrudea.

Ca înalt funcționar al statului român, Ion Ghica se prezenta drept om de nădejde. În calitatea lui de guvernator al insulei Samos, unde fusese trimis de Poartă cu misiunea de a-i stârpi pe pirați, a debarcat în sunet de clopote, lovituri de tunuri, strigăte ale populației, întâmpinat de cler și de copiii de la școală cu frunze de dafin. Scopul era intimidarea celor pe care trebuia să-i înlăture de pe insulă. Un ex-jandarm s-a pronunțat că trebuie cineva să-și fi asasinat tatăl și mama ca să consimtă a trăi printre acei oameni. A rămas drept „caimacam bien malheureux” până în 1858. Cum i-a combătut pe hoții de pe insulă, a povestit el însuși, cu acel dar de a preface un fapt divers într-o poveste cu Ali-Baba. „Ghica - scrie Călinescu în grandioasa sa Istoria literaturii române - e din stirpe de domni, dar are fața neagră ca a robilor de pe moșia tatălui său și imaginațiunea sa indiană e bine figurată fiziognomic.

Îi înspăimântase pe teribilii localnici descărcând un revolver cu repetiție. La Samos se cunoșteau numai pistoale cu o țevă sau cu cel mult două”.

Fruntaș al mișcării revoluționare din Țara Românească, a publicat broșuri și articole, în limbile română și franceză, în care susținea ideea emancipării sociale, politice și culturale a națiunii sale, în principal prin Unirea Principatelor Române, lucru ce s-a și întâmplat.

Ion Ghica alături de Vasile Alecsandri la Constantinopol, în anul 1855

Agent diplomatic al revoluției din Țara Românească la Constantinopol (1848), ministru și prim-ministru, în mai multe rânduri, sub Alexandru Ioan Cuza și sub Carol de Hohenzollern, director general al teatrelor, membru al Academiei și președinte al ei, ambasador al României la Londra (între 1881 și 1890), Ion Ghica a desfășurat o bogată activitate politică, științifică, literară și culturală. A publicat lucrări de inginerie (Vademecum al inginerului și al comerciantului (...), în 1856, de astronomie și biologie (Pământul și omul, 1884), economie politică (Convorbiri economice, 1879), operă științifică de popularizare, în care abundă amintirile autorului, tablouri de epocă, evocate cu mare talent de scriitor.

Apare sub egida Fundației Literar Istorice „STOIKA”

Activul om politic și de cultură Ion Ghica a fost traducător din limba franceză (Moliere, Victor Hugo, Victorien Sardou) dar și autor, în tinerețe, al unui roman neterminat, publicat postum (adică după 1897, când sfârșitul omului multiplu Ion Ghica a survenit la Ghergani, moșia sa din județul Dâmbovița) și s-a impus în literatura română prin opera sa memorialistică, scrisă spre sfârșitul vieții și publicată, aproape în întregime, începând din 1880, în revista Convorbiri literare, sub forma unor scrisori adresate prietenului său, Vasile Alecsandri. Scrisorile au fost tipărite apoi în volum (Scrisori către Vasile Alecsandri), în 1884 și 1887 (o nouă ediție mult amplificată). Prin ele, memorialistica românească, bogat reprezentată și înainte, realizează expresia cea mai înaltă a dezvoltării ei artistice. Multă vreme, opera memorialistică a lui Ion Ghica a fost judecată și apreciată doar sub aspectul importanței ei documentare.

În atenția criticii literare ea intră târziu, după moartea scriitorului, în al patrulea deceniu al secolului al XX-lea, când i se consacră primul studiu amplu, intitulat „Ion Ghica scriitorul”, București, 1935, prin N. Georgescu-Tistu. Apoi se ocupă de el toți marii critici ai secolului al XX-lea. O epocă întreagă, întinsă pe parcursul unui secol - de la ultimele decenii ale domniilor fanariote, până la perioada redactării „Scrisorilor...”, epocă deosebit de agitată, intrată în plin proces de schimbare sub impulsul tendințelor înnoitoare, reînvie cu putere sub pana lui Ion Ghica.

Iată-l, de pildă, voind să istorisească ceva despre Theodor Diamant, falansterianul de la Scăieni. Scrisoarea este datată de la Brighton, în Anglia, și începe prin unele considerații asupra moravurilor engleze și a propriei sale indolențe de „om plâpând în mijlocul unui popor atât de activ”, după cum relatează Tudor Vianu în „Arta prozatorilor români”. Neputând lua parte la agitația sportivă din jur, se hotărăște să aștearnă epistola. „Dar de m-oi pomeni cu scrisoarea mea în Convorbiri?”. Apar îndoielile pline de autoironie ale scriitorului care vrea să se reprezinte ca un simplu agricultor. Amintirea îl duce cu gândul în primăvara anului 1828, când, după Convenția de la Cetatea Albă, stări noi se pregăteau pentru Principatele Române. Printre alte amintiri, menționează ce-a făcut tatăl lui,

Tache Ghica, chemat fiind la curte.

Acesta se întoarce în grabă, aflând de invazia muscalilor. A început bejenia.

În drum, pe când primea vești despre ocuparea Bucureștilor, observă pe cei doi frați Mehtupciu făcând paradă în văzul femeilor pline de admirație. Unul dintre ei era bunul și înțeleptul Theodor Diamant, a cărui biografie începe abia acum, de la debuturile sale ca student la München și la Paris, prin activitatea sa în cercul saintsimonienilor și fourieriștilor, până la organizația de la Scăieni, interzisă curând de guvern, și până la timpuria sa moarte. Ghica se apropie astfel fără nicio grabă de obiectul său, nu rezistă niciuneia din sugestiile care i se prezintă în drum, transformă detaliul în episod, procedează printr-un lanț de digresiuni... În șirul scrisorilor sale respinge orice metodă, orice procedeu de compoziție, care ar putea răci izvorul cald al amintirii. Printr-un instinct foarte sigur, el știe că nu trebuie să altereze în niciun chip spontaneitatea memoriei sale, care curge într-un chip învâlmășit, dar plin de prospețime. În apele neîncătușate ale amintirii, el găsește chipuri de oameni și întâmplări, tezaurul unei experiențe nesecate, trăite de un om luminat și binedispus, care, chiar dacă se oprește din când în când pentru a trage o învățătură, nu devine niciodată un moralist pedant, ținând predici umanității. Gluma nu-i repugnă, dimpotrivă. Totul se rezolvă printr-o anecdotă sau un cuvânt de spirit, căci, notează Ghica: „așa e făcut românul, râde de toate și de toți, chiar de necazuri și de nenorociri”.

Spontaneitatea memoriei și imaginației sale îl duce să prezinte figuri vii de oameni, pe polițistul Bârzoș, așa de adânc ciupit de vărsat încât „în fiecare gropiță se putea ascunde câte o boabă de mazăre”, pe paznicul cu vârful nasului „ca o cireasă vânăată”, pe dascălul Chiosea, al cărui cântec spus cu pa, vu, ga, di „îi ieșea pe nas cale de-o poștă”. Iată chipul de groază al lui Mavrogheni, evocat de Băltărețu „sărind ca o maimuță pe armăsar, parcă-l văz, bată-l Dumnezeu! cu poturi scurți până la genunchi, picioarele goale în iminei, mintean fără mâneci și legat la cap turcește”. „Prințipul” Zamfir, parazit al banului Dimitrie Ghica, purta „frac cafeniu cu bumbi de metal cu pajură împărătească, cravată roșie de pambriu, în care îi intra bărbia cu totul, până la gură, lăsând să iasă d-o palmă două colțuri ascuțite de guler scrobite”.

Când nu vede, scriitorul aude tot atât de bine, iar dialogul introdus în narațiune este mult mai realist decât cel al lui Costache Negruzzi sau al lui Nicolae Filimon. Pune personajele să vorbească pentru a le surprinde ideile, dar și pentru a le prinde cu exactitate particularitățile lingvistice.

Ascultați pe bătrâna boieroaică Elenca Dudescu: „Vino să te sărut, evghenistul mamei, că eu, când mă gândesc la evghenia familiei noastre, uite, îmi vine amețală”.

Alături de amănunte hazlii, dincolo de farmecul cuceritor al povestirii, în „Scrisorile...” lui Ion Ghica pulsează viața unei epoci întregi. Bun portretist, el vedește mari virtuți în intuirea limbajului personajelor evocate, în crearea de tablouri de epocă memorabile. Celebră e, în această privință, evocarea Bucureștiului bântuit de ciumă, în vremea lui Caragea (1813), ori a unei petreceri la curtea domnească, în timpul lui Grigore Ghica (1827) etc.

Jovialitatea, predilecția către cozeria elegantă, către caracterologie în sensul moralistilor clasici, echilibrul scrisului situează „Scrisorile...” în zona literaturii clasice, deși reminiscențe ale romantismului epocii anterioare (pașoptist) nu lipsesc: o vibrație ușor nostalgică pentru epoca de entuziasm patriotic a tinereții sale, precum și tendința polemică în numele idealurilor acelei epoci, cu societatea de mai târziu. Câteva din firele realismului ce se va dezvolta cu precădere spre sfârșitul secolului al XIX-lea, cu aplecarea lui spre caracterizarea pitorească și umoristică, se trag din paginile pe care Ion Ghica le adresa amicului său Vasile Alecsandri.

Explicații:

- evghenie = boierie
- liard = gologan, para
- vademecum = carte (ghid, manual etc) pe care o poartă cineva cu sine ca s-o consulte în diferite împrejurări
- pot-poturi = (înv. și pop.) = pantaloni largi în partea de sus și strânși pe pulpe (cu obiele), împodobiți cu găitane. Purtați odinioară de arnăuți și haiduci; azi - de țărani din unele regiuni.

0%

User Rating: Be the first one !

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

Apare sub egida Fundației Literar Istorice „STOIKA”

Independența prin cultură